

SANCTI ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI
SYNONYMA DE LAMENTATIONE
ANIMAE PECCATRICIS. (C,S)*

Prologus prior.

472

1. *In subsequenti hoc libro, qui nuncupatur Synonyma, id est, multa verba in unam significationem coeuntia, sanctae recordationis Isidorus, archiepiscopus Hispalensis, introducit personam hominis, lamentantis in aerumnis praesentis saeculi, seque deflentis pene usque ad desperationis defluxum, cui mirabili concursu ratio obvians, leni hunc moderamine consolatur, atque a lapsu desperationis ad spem 473 veniae reformat, et quemadmodum tergiversantis mundi lapsum evitet, formulamque vitae spiritualis arripiat, mirabiliter docet.*

2. *Deinde usque ad contemplationis ascensum summopere eum provehens, usque in arcem perfectiouis adducit. Is denique in perfectum virum perductus, eidem rationi debitas grates exsolvit. In quo quidem opere quisquis intenta mente lector nititur pergere, sine dubio reperiet quo pacto caveat vitia, quomodo defleat peccata commissa, et qualiter per lamenta poenitentiae reparatus, ad fructum sanctae operationis accedat, ut non cum mundi concupiscentiis pereat, sed aeternis praemiis remuneratus vivat cum Christo Domino nostro, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit, et regnat Deus in saecula saeculorum. Amen.*

Prologus alter. *Isidorus lectori salutem.*

3. *Venit nuper ad manus meas quaedam schedula, quam Synonyma dicunt; cujus formula persuasit animo quoddam lamentum mihi, vel miseris condere. Imitatus profecto non ejus operis eloquium, sed meum volum.*

474

4. *Quisquis ergo ille es, libenter id perlege, et dum adversitatibus mundi tangeris, te ipsum censorio judicio discute, et statim agnosces quia quascunque afflictiones pateris in hoc saeculo, retributione tibi justissima inferuntur. Duorum autem personae hic inducuntur, deflentis hominis, et admonentis rationis.*

LIBER PRIMUS.

5. Anima mea in angustiis est, spiritus meus aestuat, cor meum 475 fluctuat, angustia animi possidet me. Angustia

animi affligit me, circumdatus sum omnibus malis,
circumseptus aerumnis, circumclusus adversis, obsitus
miseriis, opertus infelicitate, oppressus angustiis, non reperio
uspian tantum mali perfugium, tantum doloris non invenio
argumentum, evadendae calamitatis indicia non
comprehendo, minuendi doloris argumenta non colligo,
effugiendi funeris vestigia non invenio, ubique me infelicitas
mea persequitur, domi forisque mea calamitas me non
deserit.

6. Ubi cunq; fugio, mala mea me insequuntur; ubi cunq;
me convertero, malorum meorum me umbra comitatur; velut
umbram corporis, sic mala mea fugere non possum. Ego ille
homo ignoti nominis, homo obscurae opinionis, homo infimi
generis, cognitus per me tantum, cognitus tantum mihi; nulli
unquam malum feci, nulli calumniatus sum, nulli adversus
exstiti; nulli molestiam intuli, nulli inquietus fui, sine ulla
querela apud homines vixi; vitam meam omnes laedere
nituntur, omnes contra me frendent atq; insaniunt, conserta
manu in me pericula ingerunt, ad exitium me pertrahunt, ad
periculum me adducunt, ad discrimen vocant meam salutem.

7. Nullus mihi protectionem praebet, nullus defensionem
adhibet, nullus adminiculum tribuit, nullus malis meis
succurrit, desertus sum ab omnibus hominibus; quicunq;

me aspiciunt, aut fugiunt, aut fortasse me persequuntur, intuentur me quasi infelicem, et nescio quae loquuntur mihi in dolo verbis pacificis; occultam malitiam blandis sermonibus ornant, et aliud ore promunt, aliud corde volutant. Opere destruunt quod ore promittunt, sub pietatis habitu animo venenato incedunt. Velant malitiam fuco bonitatis, calliditatem simplicitate occultant, amicitiam dolo simulant, ostendunt vultu quod in corde non gestant. Cui credas? cui fidem habeas? quem proximum sentias? ubi jam fides? periit fides, **476** ablata est fides, nusquam tuta fides. Si legitimum nihil est, si veritas iudicii nulla est, si aequitas abjicitur, si jus non creditur, si iustitia cunctis negatur, pereunt leges, avaritia iudicante.

8. Crevit avaritia, periit lex cupiditatis amore, iura nihil valent, praemia et dona legibus vires tulerunt. Ubique pecunia vincit, ubique iudicium venale est; nullus legibus metus, nullus iudicii timor. Impunita manet male vivendi licentia, nemo peccantibus contradicit, nec scelus ulciscitur quisquam. Omne crimen inultum manet, iniqui salvi fiunt, innocentes pereunt, boni indigent, improbi abundant, scelerati potentes sunt.

9. Iusti egent, iniqui honorantur, iusti despiciuntur, iniqui laetantur, iusti in moerore et luctu sunt. Impius praevalet

adversus justum, damnant mali bonos, honoratur iniquus pro justo, justus damnatur pro impio, innocentes pro nocentibus pereunt, nulla re impediante.

10. Nulla causa, nulla criminatione, nulla malitia crimen mihi objiciunt, crimen mihi impingunt, criminis nodos contra me nectunt. Criminis et suspicionis locum in me convertunt. In crimen me periculumque deducunt, objiciunt mihi crimen, cujus non habeo conscientiam. Nihil exploratum est, nihil patefactum est, nihil investigatum est, nihil repertum est, non tamen quiescunt adversum me mala confingere, non quiescunt falsa testimonia praeparare, non desinunt accusatores objicere, iudices non sinunt conscribere.

477 11. Testium et iudicum falsa et crudeli sententia iudicor. Testium falsa sententia ad necem innocens ducor. Ex eodem concilio testes, ex eodem iudices, ex eodem coetu accusatores. Improbos iudices opponunt, falsos testes objiciunt, in quorum testimonio confidentia est. Nemo ab illis dissentit, nemo discordat, nemo consilium eorum repudiat. Cui dicam? cui credam? cui loquar? quem adaeam? a quo consilium petam? in quo animum meum ponam? quem potissimum quaeram?

12. Omnibus odiosus sum, omnium charitate desertus sum, projiciunt me omnes a se, abominatione me omnes abominantur, exhorrescunt me omnes, repudiant omnes, abdicationem intendunt: volo ad eos confugere, sed minantur; cupio eorum deprecari vestigia, sed fugiunt, adversantur et odiunt; supplicando propitios eos habere volo, illi autem

magis molesti sunt; interdum adiungunt se ficta charitate, non ad consolationem, sed ad tentationem; loquuntur simulate, et si tacent, non est simplex silentium; quaerunt quod accusent, quaerunt quid audiant, quaerunt quid prodant, explorant unde decipiant.

13. Ego autem, reclinato capite, humiliato vultu, deposita facie, sileo, taceo, in incepto persisto silentio, ori meo custodiam posui, ori meo signaculum dedi, vocem a sermone repressi, linguam a locutione retraxi; etiam de bono interrogatus taceo, malui enim reticere improbis quam respondere. Illi autem non quiescunt, illi amplius saeviunt; percussum amplius persequuntur, magis magisque irruunt super me, obstrepunt super me clamoribus, jactant in me petulanter convicia voce, habitu, strepitu.

14. Super me prosiliunt, voce aperta contumelias et opprobria super me jactant, et, ab alio provocati, in me omnes concitantur, ad me omnes arma convertunt: omnes in me saeviunt, omnes in exitium meum intendunt, omnes in mortem meam manus suas praeparant. In tanto igitur metu, in tanto pavore, in tanta formidine contabui miser, pallui miser, exsanguis effectus sum, **478** emarcuit cor meum, pavore aestuo, formidinis metu tabesco, timor et tremor animam meam quassaverunt.

15. Sic exsilio trusus sum, sic exsilio damnatus sum, sic exsilio poenam lugeo, sic exsilio damnationem gemo, vinculo servitutis addictus, conditionis pondere pressus, servili opere mancipatus, in algore, in nive, in frigore, in tempestatibus tetrus, in omni labore, in omni periculo positus. Post damna bonorum, post amissionem omnium rerum, inops et pauper effectus sum, egeo, mendico infelix, publice posco eleemosynam, egenti nemo manum porrigit, indigenti nullus succurrit, apud nullum miseratione dignus sum, omni misericordia desolatus sum, qui misereatur non est.

16. Omnes mendicantem spernunt, esurientem nec micis suis reficiunt, in os sitientis nullus distillat guttam refrigerii, nullus praebet mihi vel modicum undae rorem, effectus sum enim cunctis abominabilis. Quicumque me intuentur, omnes ut ulcerosum contemnunt, ut fetentem exspuunt, ut leprosum tangere horrent. Jacet caro astricta ferro, jacet pressa catenis, jacet ligata vinculis, jacet vincta compedibus, non desunt tormenta, non desunt cruciamenta, non desunt mihi supplicia, quotidie crudescit in me saevitia.

17. Corporis mei carnifices novis me cruciatibus lacerant, inaudito genere poenarum viscera mea et membra mea dilaniant, quidquid possunt super me crudele excogitant, non perimor nuda morte, mille poenis extortus, mille

subactus tormentis, mille laceratus suppliciis. Caro mea plagis secta computruit, semiusta latera saniem effundunt, lacerata membra putredine diffluunt, cum fletibus sanguis manat, cum lacrymis cruor stillat; nec est solus fletus lacrymarum, sed vulnerum.

18. Consumptus sum dolore miser, in dolore et animus, et corpus deficit: mens jam victa est, anima dolore praeclusa est, **479** multa intolerabilia sensi, multa acerba sustinui, multa gravia pertuli; tam grave et crudele vulnus nunquam excepi, inopinato vulnere oppressus sum momentaneo interitu percussus sum, improvisa me in tantum malum calamitas vitae coniecit. Ignorantem me oppressit subita calamitas, repentini interitus, casusque me subruerunt.

19. Cur infelix natus sum? cur in hanc miseram vitam projectus sum? ut quid miser hanc lucem vidi? ut quid misero hujus vitae ortus occurrit? Utinam velocius egrederer a saeculo quam sum ingressus, quacunque jam ratione recederem? sed heu! miseris expectata mors tarde venit. Cupienti mori jam liceat occumbere. Vivendi enim mihi taedium est, moriendi votum, sola mihi mors placet. O mors, quam dulcis es miseris! o mors, quam suavis es amare viventibus! quam jucunda es, o mors, tristibus atque moerentibus!

20. Accedat ergo ad vitae magnum malum mortis grande solatium, sit vitae terminus finis tantorum malorum, det finem miseriae requies sepulturae, et si non vita, saltem vel mors misereri incipiat. Mors malorum omnium finem imponit, mors calamitati terminum praebet, omnem calamitatem mors adimit.

21. Certe vel mors subvenit miseris, melius est bene mori quam male vivere; melius est non esse quam infeliciter esse; ad comparationem miseriarum mearum feliciores sunt mortui quam viventes; parcite dolori meo, quaeso: moerori meo, quaeso, ignoscite; angustiae meae veniam date, indulgete meis doloribus, in tanto dolore contra me commoveri nolite; percussionem enim meam plango, calamitatem meam deploro, familiarem cladem miseriae meae lugeo, plura enim ministrat dolor; non valeo consolari miser, impatiens enim est dolor meus, infinitus est moeror meus. Nullatenus linitur vulnus meum, nullus lacrymis modus est, nullus dolorum finis est, jam nulla fiducia est animi, jam ferre non potest animus, jam victus miseriis concidit animus.

22. O homo, quid tantum diffidis animo? cur adeo mente debilitaris? cur spem atque fiduciam omnem amittis? cur animo tantum diffunderis? quare tanta pusillanimitate dejiceris? quare in adversis adeo frangeris? Omitte tristitiam, desine tristis esse, tristitiam repelle a te, moestitiae noli succumbere, noli te multum dare moestitiae, repelle a corde tuo dolorem, ab animo exclude dolorem, inhibe doloris impetum, non perseveres in dolore, vince animi dolorem, supera mentis dolorem.

23. Qualiter? quo pacto? quomodo? quemadmodum? qua ratione? qua arte? quo consilio? quo ingenio?

24. Omni ope, omni vi, omni ingenio, omni virtute, omni arte, omni ratione, omni consilio, omni instantia sume luctamen contra corporales molestias; esto in cunctis casibus firmus, patienter tolera omnia, omnia adversa aequo animo tolera. Noli singularem tuam conditionem attendere, non est tua a te sola pensanda acerbitas, non est sola tua a te consideranda calamitas; respice similes aliorum casus, intende miserias eorum quibus acerbe aliquid accidit; dum tibi aliena pericula memoras, mitius tua portas; aliorum enim exempla dolorem relevant, alienis malis facilius consolatur homo.

25. Quid incusas acerbissima tua decreta? quid causas tui periculi tantum luges? non sunt nova tua supplicia, habes exempla calamitatis. Quanti tales casus, quanti talia pericula pertulerunt? Patienter ab uno ferendum est quod multis accidit tolerabile. Poena hujus vitae brevis est, et qui affligit et qui affligitur, mortalis est. Tribulatio hujus temporis finem habet.

26. Transeunt omnia saeculi hujus, nec permanent; omne quod venit stare non potest. Nihil est tandiu, nihil tam longum, quod non brevi finiatur, omnia sub coelo finem suum habent; impossibile est ut homo sis, ut non gustes angustias: dolor, et tristitia omnibus communia sunt, omnia in hoc saeculo eventu simili sustinemus. Nemo in perpetuum expers mali est, nemo est qui in **481** hoc saeculo non doleat, nullus est qui in hac vita positus non suspiret: vita ista lacrymis plena est, vita ista a fletibus inchoat; qui nascitur a fletu incipit vivere, flentes projicimur in hanc miseram vitam, ipse ortus sequentium dolorum est gemitus.

27. Interpone ergo tibi rationem, particeps esto rationis, praevaleat tibi ratio, tempera animum ratione, animam ratio confirmat, vim tanti moeroris reprimat ratio; confirmato animo, nullum periculum pertimescis. *Oportet nos per multas tribulationes intrare in regnum Dei (Act. XIV,*

21). *Non sunt condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis (Rom. VIII, 18);* quod in praesenti est, momentaneum est, et leves tribulationes in nobis: quod aeternum est, supra modum est, pondus excellens gloriae; utilis est tribulatio, utiles sunt hujus vitae pressurae.

28. Malorum pravitas non te occidit, sed erudit; pravorum adversitas non te dejicit, sed extollit; humana tentatio arguit te, non interficit; quantum enim in hoc saeculo frangimur, tantum in perpetuo saeculo solidamur; quantum in praesenti affligimur, tantum in futuro gaudebimus. Si hic flagellis atterimur, purgati in judicio inveniemur. Semper Deus hic vulnerat quos ad salutem perpetuam praeparat. In fornace probatur aurum, tu, ut sorde careas, tribulationis camino purgaris, ut prior appareas, persecutionis igne conflaris, ut omnium peccatorum sorde purgeris, ad probationem sunt ista omnia quae sustines.

29. Non igitur murmures, non blasphemes, non dicas: Quare sustineo mala? cur affligor? ut quid mala patior? sed magis dic: Peccavi, ut eram dignus recipio. Aequalem vindictam peccati mei non sentio, minus percussum me quam merebar agnosco, juxta modum criminis minor est retributio ultionis, secundum meritum peccatorum dispar est causa poenarum, non sunt tanta supplicia quanta exstiterunt peccata. Qui enim in flagellis murmurat, Deum **482** contra se plus irritat, furorem Dei amplius provocat, iram Dei indignantis plus sibi exaggerat.

30. Qui vero adversa patienter tolerat, Deum citius placat. Si enim vis purgari, in poena te accusa, et Dei justitiam lauda; ad purgationem tuam proficit, si ea quae pateris ad justitiam Dei retuleris, si pro irrogata injuria humilis Deum glorificaveris. Corripit enim te Deus flagello piae castigationis, exercet in te disciplinam, et qui parcendo te ad se revocabat, feriendo clamat, ut redeas. Cogita, o homo, quoslibet mundi cruciatus, intende animo quascunque saeculi poenas, quoscunque tormentorum dolores, quascunque dolorum acerbitates; compara hoc totum gehennae et leve est omne quod pateris; si times, illas poenas time; istae temporales sunt, illae aeternae; istae finem habent, illae perpetuae sunt; in istis moriendo tormenta recedunt, in illis moriendo aeternus dolor succedit.

31. Si enim conversus fueris, emendatio est quod pateris; conversum namque flagella a peccatis absolvunt, converso instantes plagae proficiunt ad purgationem. Qui enim hic castigatus corrigitur, illic liberatur; qui vero nec sub flagello corriguntur, et temporali poena, et aeterna damnantur, et in hoc prius judicantur saeculo, et illic denuo in futuro. His duplex damnatio est, gemina his percussio est, quia et hic habent initium tormentorum, et illic perfectionem poenarum. Vide quia manus Dei te tradidit ad poenam.

32. Scito autem, o homo, nullum tibi adversari potuisse, nisi Deus potestatem dedisset; nec habuisset in te potestatem

adversarius, nisi permetteret Deus, universa quae tibi accidunt absque Dei non veniunt voluntate, iniquorum potestas super te ex Dei datur licentia. Omnes qui tibi adversantur Dei consilio faciunt, manus Dei te ad poenam tradidit, indignatio Dei te affligere jussit. Ipse iratus jussit te omnia mala experiri, nam et quod infirmaris, quod carnis morbis afficeris, quod corporis debilitatibus frangeris, quod languorum stimulis cruciaris, quod passionibus animi quateris, **483** quod mentis angustia torqueris, quod grassante impugnationis spiritu agitaris, et hoc ipsum tibi pro peccato tuo divina justitia irrogat, et ipsum pro culpa tibi divini judicii infertur sententia.

33. Omnis enim adversitas rerum delictorum tuorum meritis excitatur, tua contra te dimicant arma, sagittis tuis confoderis, telis tuis vulneraris; per quae enim peccasti, per haec et torqueris (**Sap. XI, 17**). Secutus es carnem, flagellaris in carne, in ipsa gemis in qua peccasti, in ipsa cruciaris in qua deliquisti, ipsa tibi est censura supplicii, quae fuit causa peccati; unde corruisti ad vitia, inde luges tormenta.

34. O homo, discute conscientiam tuam, intende mentem tuam, examina te, loquatur tibi cor tuum, considera meritum tuum; juste argueris, juste flagellaris, justo judicio judicaris, procella justa te conterit, justitiae poena te premit, nihil enim bonum agis, nihil rectum, nihil aequum, nihil justum, nihil sanctum, nihil in te sanctitatis est, nihil pudoris, nulla memoria dignitatis, nihil Deo dignum.

35. Quotidie peccas, quotidie laberis, quotidie praeceps in deterius vadis: elatio tua non recedit, superbia tua non deponitur, tumor et jactantia non cohibentur, rapit te quoque furor, inflamat ira, clamor excitat, commovet indignatio, paratus semper ad iram supra modum irasceris, super mensuram animi furore moveris, zelare bonis solitus, invidere melioribus solitus, alienis virtutibus semper invidus, alienis felicitatibus semper aemulus.

36. Quem non lacerasti? cui unquam non detraxisti? cujus non obruisti vitam? cui non jactasti infamiam? fallax, inconstans, infidus, avarus, tenax, sterilis, inhumanus, infructuosus; non est in te ulla misericordia, cecidisti in concupiscentiis saeculi, et defluxisti in cupiditatibus mundi; flagras in terreno amore; congeris res perituras, nescit satiari cupiditatis tuae sitis; novis te **484** quotidie peccatis involvis, novis facinoribus vetera auges, non diluis scelus, sed dilatas, nec satias unquam flammam libidinosae concupiscentiae.

37. O te infelicem, non te pudet per multas aspergi libidines; corruptor libidinose, luxuriose adulter, sic in libidines perduras? sic in flagitio perseveras? sic in luxuria permanes? sic in carnali amore persistis? Heu! quandiu, quousque errabis? quem ad finem te effrenata trahet luxuria? jam tandem peccare quiesce, jam tandem desine a scelere, aliquando mores malos commuta in melius.

38. Cur in peccati sordibus manes? cur in voluntate peccandi persistis? noli diu errare miser, de malo jam mutare in melius: pone peccato finem, pone legem nequitiae, habeat culpa modum, habeat iniquitas terminum; delictorum tuorum considera magnitudinem; culpas tuas saltem verberatus agnoscito.

39. Heu me! heu infelicem me! heu miserum me! nesciebam quod pro mea iniquitate percutior, ignorabam quod pro meo merito judicor; quod istum iudicium de mea sit injustitia, tu mihi manifestasti, tu mihi indicasti, tu mihi notum fecisti, per te cognovi; quod nesciebam, jam pro certo scio, jam certum habeo; jam me non latet, manifestum est mihi satis, satis mihi est cognitum, perpensum mihi est satis, jam exploratum est mihi, occultum mihi jam non est, jam mihi non est ambiguum, jam mihi non est absconditum.

40. Inde est, homo, inde omnis ista calamitas, inde ista acerbitas, inde est ista crux, inde est ista poena, inde ista aerumna; tibi notae sunt causae, non ex aliquo casu, non ex quolibet eventu, non ex quolibet fortuitu, iste languor propriae culpa est, ista aegritudo propriae iniquitatis est. An aliud tibi videtur? an aliter putas? an aliter existimas? an aliter sentis? an aliter contueris? an aliud judicas? an aliud deputas?

41. Nihil sane, nihil prorsus, nihil penitus, nihil omnino, nihil **485** habeo, quod contradicam: cedo veritati, negare

non possum, fateor esse verum; quis hoc dubitat? quis istud ambigit? quis istud negat?

42. Si ita est, si ita existimas, si certum habes, si perpensum est, si exploratum est, aufer a te jam vitium, a vitio et peccato te retrahe; fuge jam vitae maculam, fuge vitii cultum, crimen remove a te; a vanitatis te malo coerce; fuge turpitudinem vitae, puritatem vitae tene; veteres maculas ablue.

43. Bene dicis, bene doces, bene instruis, bene admones, bene persuades, bene instituis; et ego optabam a peccati nexu resolvi, cupiebam a consuetudine mala retrahi, desiderabam a vitio et peccato recedere, quaerebam usum nequissimum superare. Sed heu! difficile est pravam consuetudinem vincere, pravus usus vix aboletur, assidua consuetudo in naturam convertitur, assiduo usu in naturam mutatur vitium, animus sceleribus astrictus divelli ab eis vix potest; tanta sunt in me vitia, ut vix evelli possint, vix credo peccata mea ullo spatio temporis exolescere.

44. Ultro me miserum antea vitiavi, spontaneo me dudum studio pollui, proprio me prius arbitrio perdidi, propria voluntate me maculavi. Bonus eram, sponte mea ad peccatum dilapsus sum; liber eram, sponte mea factus sum debitor mortis. Infelix ego, peccatum sponte mihi primus ipse paravi, ego prius occasionem peccandi amplexus sum, nunc peccati usu astrictus detineor, mala consuetudo me sibi graviter implicavit, usus peccandi necessitatis vinculis me astrinxit; a delicto discedere volo, nec valeo.

45. Quare a lapsu resurgere, et non valeo usui repugnare. Trahor boni amore, retrahor malae consuetudinis lege. Longa consuetudo in me jus sibi et legem fecit, longus peccandi usus me superatum obtinuit. Peccata mea consuetudine duruerunt. Volo agere bonum, sed desideria consueta non permittunt. Consuetudine peccandi, quando nescio, sic delinquo; peccati usu, quando non opto, incurro; repugnante carnali consuetudine implere bona non valeo, pravo usui contraire nitor, sed carnis desiderio aggravor; ad justitiam me amor erigit, sed ad peccatum consuetudo constringit.

486

46. Relucta contra malam consuetudinem, contra consuetudinem peccandi tota virtute repugna; vince usum carnalem etiam cum dolore; perniciosam consuetudinem vince, quamvis cum difficultate, quamvis cum dolore usui malo resiste. Propone tibi adversus praesentis carnis ardores futuri supplicii ignem, superet aestum libidinis recordatio

aeterni incendii, memoria ardoris gehennae ardorem
excludat luxuriae.

47. Fornicationis poenam metus gravioris supplicii vincat, fortior dolor dolorem minorem exsuperet. Patienter leviora portabis, si graviora fueris recordatus. Versetur ante oculos tuos imago futuri iudicii, praevide quae postmodum eris passurus. Futuram Dei sententiam cogita, futura Dei iudicia super te formida terreat te gehennae metus, terreat te futuri iudicii sententia, revocet te poenarum terror a culpa.

48. Vitae tuae terminum quotidie intueri, omni hora habeto mortem prae oculis, ante oculos tuos tenebrarum semper versetur adventus. De morte tua quotidie cogita, finem vitae tuae semper considera, recale semper diem mortis incertum; esto sollicitus, ne subito rapiaris: quotidie dies ultimus appropinquat, vitam nostram quotidie dies aufert, quotidie ad finem tendimus, quotidie viam vitae transimus, ad mortem quotidie properamus, ad vitae terminum quotidie tendimus, momentis decurrentibus ad finem deducimur.

49. Nescimus quid nobis hodie contingat, nescimus quando extremum vitae tempus adveniat. Ignoramus si hac nocte animam nostram conditio mortis reposcat. Finis noster nobis absconditus est, venturi exitus ignorantia nobis incerta est. Improvisus est mortis occursus, incertus est eventus et finis omnium. Dum nescimus, repente mors venit; dum non existimamus, improvise tollimur; dum ignoramus, repente subtrahimur. Timeamus ne dies illa, tanquam fur, nos comprehendat (**I Thess. V, 2**), ne nos turbo divini iudicii dum ignoramus diripiat, ne nos repentinus interitus auferat, ne ignorantes subito calamitas comprehendat.

487

50. Spiritus, qui ad peccandum succendit, peccantem saepe subito rapit; qui viventes inflamat, morientes subito devorat; qui inflectit ad vitia, pertrahit subito ad tormenta. Quantos ad poenam mortis improvisa calamitas stravit? quantos improvisus exitus rapuit? quanti subito subtracti deficiunt? quanti, dum mori non existimant, auferuntur? quanti ad mortem subito rapiuntur? quanti repente ad aeterna supplicia deducuntur? Aspice ergo ex alieno tormento quod timeas. Respice in alieno exitio quod pavescas, vita foveam, in quam vides coram te alium cecidisse, pericula aliena in te pertimesce. Alienos casus tua fac esse pericula; morientis vocatio tua sit emendatio; aliorum perditio tua sit cautio.

51. Retrahat te a peccato impiorum interitus. Abstrahat te a culpa pereuntium poena, delinquentium finis te corrigit, reproborum interitus te adducat ad poenitentiam. Iniquorum poena ad tuam salutem proficiat; quod male fecisti dum potes emenda, dum potes a vitio et a peccato te revoca, dum tempus est clama, dum datur spatium luge, dum est licentia poenitere festina, dum potes plange; dum adhuc anima versatur in corpore, dum adhuc vivis, remedium tibi futurum acquire, priusquam te dies mortis praeveniat, priusquam te profundum absorbeat, priusquam te infernus rapiat, ubi jam nullus est indulgentiae locus, ubi nulla poenitentiae patet libertas, ubi nulla correctionis datur licentia, ubi nullus est ad confessionem recursus, ad veniam nullus regressus.

52. Verum dicis, verum loqueris, narras mihi quod opportunum est; informas me quod magis mihi expediat: nihil est melius, nihil gratius, nihil acceptius, nihil jucundius; nihil me magis delectat, nihil me magis gratificat. Id solum quaero, ecce scio, novi, didici istud. Illud item quaero, illud scire volo, illud nosse maxime cupio, si est spes in confessione, si est fiducia, si est remissio, si est venia, si est indulgentia, si est locus per poenitentiam regredi ad justitiam.

53. Est plane, est utique, est prorsus, est procul dubio, est profecto. Confessio sanat, confessio justificat, confessio peccati veniam donat, omnis spes in confessione consistit, in confessione locus misericordiae est. Certissime igitur crede, nullo modo haesites, nullo modo dubites, nullatenus de misericordia Dei desperes. Habeto spem in confessione, habeto fiduciam. Non desperes remedium sanitatis; non desperes salutem, si ad meliora convertaris. Qui enim veniam de peccato desperat, plus se de desperatione quam de commisso scelere damnat.

54. Desperatio auget peccatum, desperatio peior est omni peccato. Corrige igitur te, et indulgentiae habeto spem. Depone injustitiam, et spera vitam; depone iniquitatem, et spera salutem. Nulla tam gravis culpa est quae non habeat veniam; quamvis enim peccator sis, quamvis criminosus, quamvis sceleratus, quamvis infinitis criminibus nefandis oppressus, non denegatur tibi poenitentiae locus: facile poenitentibus divina clementia subvenit, per poenitentiam indulgentia datur, per poenitentiam delicta omnia absterguntur.

55. Heu miserum me! spem perdideram, fiduciam amiseram, diffideram animo, fractus fuerat animus, in desperationem pene conciderat animus. Jam regressus sum ad spem, jam

recepi fiduciam, spem indulgentiae jam habeo, de pietate Dei spero, de bonitate Dei non dubito, habitabo in spe, erexit me ad spem pietas ejus, dedit mihi spem vitae in poenitentia. Si Deus igitur respexerit, si in auxilium mihi accesserit, si ad implendum quod cupio adjuverit, hoc facere decrevi, hoc statui, defixum hoc in animo meo est, evelli hoc ab animo meo non potest.

56. Deus tibi optata tribuat, Deus votis tuis faveat, Deus votorum tuorum te compotem faciat, Deus voluntatem tuam in bono perficiat, Deus vota tua confirmet, Deus votis tuis suffragetur, **489** Deus tibi quod optas concedat, Deus tibi ad vota tua accedere faciat, omnia Deo favente agas; ergo age dum licet, dum mors moratur. Si igitur cordi est, si in voluntate est, si voti est, si animi est, si desiderii est, ora, pete, obsecra, ne taceas, erumpe in vocem, clama fortiter, plange iniquitates tuas, mala scelerum tuorum deplora, quae prave gessisti fletibus dilue; quae illicite commisisti, lacrymis ablue: ploratu scelera dilui solent, mala quae gessisti flendo commemora. Reatus tui dolorem plange, poenam tuam flendo cognosce, lamenta poenitentiae te lavent, moeroris tui unda te irriget, compellat te plangere fluvius lacrymarum.

57. Heu mihi infelix anima! in tantis peccatis, in tantis criminibus, in tam multis iniquitatibus, quid primum plorem? quid primum plangam? quid lugeam prius? quas lacrymas sumam? non sufficit memoria referre tantorum criminum gesta. Peccata quoque mea mihi sensum doloris tulerunt, hebetudine cordis coagulatae sunt lacrymae, obriguit animus, nullo moerore compungitur.

58. Anima mea in stuporem conversa est, insensata facta est anima mea. O lacrymae, ubi vos subduxistis? ubi estis fontes lacrymarum? ubi es moeroris unda? ubi estis lamenta? Redite, obsecro, lacrymae, movemini fontes lacrymarum, aspergite me fletibus, fluite super faciem meam, humectate maxillas meas, genas meas irrigate; date mihi planctum amarum, inter omnes enim ego gravius corruui, inter omnes deterius cecidi. Omnium impiorum poenas scelere meo vici, tartarea tormenta vix malis meis sufficiunt.

59. Non est peccatum super peccatum meum, non est iniquitas super iniquitatem meam, nequiorem me cunctis peccatoribus penso. Comparatione mea nullus iniquus est, juste poenas debitae infelicitatis exsolvo, juste tantis suppliciis conteror, ex meo peccato mala mihi omnia advenerunt. Deus juste me affligit, justo iudicio rependitur factis meis congrua vicissitudo, minus tamen retribuitur mihi quam ipse deliqui, peccatorum meorum minor vicissitudo rependitur, plagae meae culpa mea durior invenitur, **490** levior est peccato meo poena damnationis

meae; gravius est quod admisi, levius est quod tolero.
Gravior est culpa quam feci, minor vindicta quam perfero.
Penso malum quod gessi, non est tantum quod patior.

60. Levior est plaga mea pondere peccatorum meorum. Aliud est prorsus, aliud, quod amplius me affligit, quod me magis contristat, quod me magis perturbat, quod me magis terrificat, cui simile malum nullum est, cui incomparabilis omnis poena est, quod omnibus suppliciis antefertur, quod antecedit cuncta tormenta, quod exsuperat omnia mala.

61. Heu anima! quid est quod multum metuis? quid est quod te magis corripit? quid est quod ad moestitiam te amplius impellit? quid amplius formidas? quid amplius pavescis? quid amplius metuis?

62. Metuo diem iudicii, metuo diem tenebrarum, diem nebulosum, diem amarum, diem durum. Perpendo quidem malum quod tolero, sed amplius quod restat formido, lugeo, quae in hac vita jam patior, sed post hanc ne graviora patiar pertimesco. Sententiam licet jam tolerem in poena, tormenta tamen gehennae formido ex culpa. Jam praesens poena me laniat, sed futura magis conturbat. Gravia sunt quae sustineo, graviora quae in perpetuum pertimesco; de

praesentibus quidem poenis doleo, sed de futuris amplius ingemisco.

63. Succurre mihi, Deus meus, antequam moriar, antequam mors me praeveniat, antequam me tartara rapiant, antequam me flamma comburat, antequam me tenebrae involvant. Subveni prius quam ad tormenta properem, priusquam gehennae ignibus devorer, priusquam sine termino crucier, reus enim timore iudicii tui terreor, pavore peccati iram tuam formido, immanitate sceleris examen tuum trepidus conscientia metuo.

64. Si enim justus vix salvabitur, ego impius ubi ero? quid **491** faciam, dum venerit tremendi formido iudicii? cum examen iudicii venerit, quid respondebo (**Job XXXI, 14**)? quid ero dicturus, cum ante tribunal Christi fuero praesentatus? Vae diem illum, quando peccavi! vae diem illum, quando transgressus sum! vae diem illum, quando malum expertus sum! Utinam non illuxisset mihi! utinam non fuisset ortus super me! utinam super me non apparuisset! O dies detestanda! o dies abominanda! o dies penitus nec dicenda! quae me in hoc saeculum protulit, quae mihi claustra partus aperuit, quae ortus mei ostia reseravit. Dies illa a luce in tenebras permutetur, profunda illam caligo confundat, aeterna illam caecitas obruat, amittat temporis

statum, omni memoria exstinguatur, nullis digna saeculis memoretur.

65. Melius mihi fuerat non esse ortum, melius non fuisse genitum, melius non fuisse in hoc saeculo procreatum, quam aeternos perpeti cruciatus. Flete me, coelum et terra; lugete me, omnes creaturae; plorate me, omnia elementa; ingemiscite super me, universum genus, et quo potestis vitae sensu, super me lamentum effundite; peccavi enim crudeliter, lapsus sum fortiter, cecidi graviter, corruī miserabiliter, nullum invenitur peccatum cuius sordibus non sim coinquinatus. Nullus est morbus vitiorum a quo non contraxerim contagium, nulla sordium sentina exstitit quae in me miserum non confluxerit.

66. Probrosus, sceleratus, flagitiis cunctis obrutus, innumerabiliter frequentavi impudicitiam foeditatis. Ut bene viverem ultro promisi, quod pollicitus sum nunquam servavi. Semper ad peccatum meum redii, semper delicta mea iteravi, prioribus sceleribus semper deteriora conjunxi; nunquam in melius mores mutavi, nunquam a malis factis recessi; plurimos etiam maculavi me perdens, plurimos pravis moribus ad iniquitatem converti, scelere meo multae animae perierunt, exemplis vitae meae multi subversi sunt, ego

multis causa mali exstiti, per me multorum propositum maculatum est, per me nomen sanctitatis laceratum est.

492

67. Orate pro me ad Dominum, omnes viri sancti; obsecrate pro me, plebs omnis sanctorum implorate pro me, omnis chorus justorum; si forte misereatur mihi Deus, si forte recipiat me, si forte deleat peccatum meum, si forte auferat iniquitatem meam, si misericordiam praestet mihi; iratus enim est super me nimis, complevit furorem suum in me, effudit iram indignationis suae super me propter multitudinem iniquitatis meae, quia creverunt aversiones, quia multiplicatae sunt praevaricationes meae. Vae mihi! quia consumptus sum; vae mihi! quia defecit anima mea, afflicta moerore, contrita luctu, extenuata gemitu.

68. Quis miserebitur tui, anima? quis consolabitur te? quis dabit lamentum pro te? magna est, sicut mare, contritio tua (**Thren. II, 13**), afflictio tua sicut pelagus saeviens, dolor tuus quasi fluctus tumens; quae tempestas non irruit super te? quae procellae non acciderunt tibi? omnes molestiarum rivi, omnes turbulentissimae tempestates super tuum caput intonuerunt, plena es angustia et miseriis, plena es fluctibus, plena es tempestatibus anima.

69. Ubi es, custos hominum? ubi es, Redemptor animarum? ubi es, pastor? cur sprevisi me? cur avertisti faciem tuam a me? ut quid longe factus es a me, consolator animae meae? Revertere jam, Deus meus, non me obliviscaris in finem, non me in perpetuum deseras, non me ad perdendum in potestate daemonum derelinquas. Licet offensa sit gravis, tu autem clemens, tu pius, tu multae miserationis, nullum relinquis, nullum spernis, nullum detestaris, nullum recusas a misericordia, sed ultro offers clementiam. Peccantes exspectas ut redeant.

70. Quanti enim scelerati, quanti luxuriis dediti, quanti concupiscentiis saeculi saginati, bonitate tua ad indulgentiam pervenerunt? Multis non merentibus gratis peccata donasti, ostende et in me clementiam tuam, pateat et mihi venia, pateat indulgentia, **493** non abneges uni, quod plurimis es largitus. Scelera mea non defendo, peccata mea non excuso, displicet mihi quod feci, displicet quod peccavi. Offensam fateor, errorem confiteor, culpam agnosco, vocem confessionis aperio. Suscipe, quaeso, clamorem confitentis; attende, Domine, vocem deprecantis. Audi vocem peccatoris clamantis.

71. Peccavi, Deus, miserere mei; peccavi, Deus, propitiare mihi. Parce malis meis, ignosce peccatis meis, indulge sceleribus meis, deleat culpas meas gratia tua. Sana animam meam, quia peccavi tibi (**Psal. XL, 5**). Si enim iniquitates recordatus fueris, quis sustinebit (**Psal. CXXIX, 3**)? Ad examen tuum nec justitia justus securus est. Quis enim justus qui se audeat dicere sine peccato? quis praesumat coram te aliquid de justitia? nullus hominum absque peccato, nullus mundus a delicto, ecce inter sanctos nemo immaculatus. Ecce, qui servierunt Deo, non fuerunt stabiles, et in angelis reperta est pravitas (**Job IV, 18**). Astra immunda sunt coram te, coeli non sunt mundi in conspectu tuo (**Job XV, 15**); quanto magis ego abominabilis, et putredo, et filius hominis, vermis, qui hausi quasi gurgines peccatum, et bibi quasi aquas iniquitatem, qui commoror in pulvere (**Job VII, 21**), qui habito in domo lutea, qui terrenum habeo fundamentum

72. Memorare, Domine, quae sit mea substantia (**Psal. LXXXVIII, 48**), memento quia terra sum, memento quia pulvis et cinis sum (**Gen. XVIII, 27**), operi manuum tuarum porrige dexteram (**Job XIV, 15**). Consule infirmæ materiae, succurre carnali fragilitati, infirmæ conditioni. Pateat regressus salutis, pateant tibi vulnera mea. Coram te est aegritudo mea, tu vides quantum sauciatus sum, et languidus, medicinam qua saner tribue, medelam qua curer impende; refice infectum vitiis, reforma corruptum peccatis. Exstingue in me flammam concupiscentiae. Jacula ignita diaboli me ultra non penetrent, non exardescant in me ulterius.

73. Tu enim scis tentationes quas porto. Tu scis fluctus quos patior. Tu nosti tempestates quas tolero, ubi lapsus sim, ubi defluxus sim, ubi infelix demersus sim, tu scis. Incurri enim negligens in ruinam. **494** Corruí incautus in turpitudinis foveam, decidi in coenum flagitiorum, descendi in profundum malorum miser; erue animam meam captivam ab inferis, erue me de immanissimo abyssu. Non me concludat profundum, non mihi deneget exitum.

74. Ecce dies metuendus jam imminet, jam dies ultimus appropinquat, jam instat limes vitae, nihil superest mihi praeter tumulum, nihil superest praeter sepulcrum (**Job XVII, 1**); parce mihi, antequam eam; munda me ab iniquitate mea, antequam ab hac vita egrediar. Solve, priusquam moriar, peccatorum meorum vincula.

75. Commotus ad lacrymas tuas, ad fletus tuos compunctus sum; lamentatio tua me resolvit, lamentatio tua lacrymas mihi exigit; lamentando ad lacrymas me coegisti, lamentando ad fletum me commovisti; ad lamentum tuum lacrymas fudi, ad planctum tuum in lacrymas resolutus sum. Deus tibi veniam tribuat, Deus tibi culpas tuas parcendo

ignoscat. Peccata tua Deus a te suspendat, peccata tua laxando dimittat, criminum tuorum maculas abluat, ab omni te mali labe detergat, liberet te ab imminente peccato.

76. Age itaque jam ut oportet, age ut decet, age ut dignum est, age ut rectum est, age ut aequum est Propone ut ulterius non pecces, ne ultra delinquas statue. Cave culpas tuas iterare, cave mala repetere, ad vitium ex quo te abscidisti non revoces, quod deliquisti non iteres, transacta mala non repetas. Post lapsum denuo non delinquas, non te polluas post lamentum, post poenitentiae luctum non redeas ad peccatum, non denuo committas deplorata delicta.

77. Ne rursus facias quod iterum plangas, ne culpam pro qua veniam postulas iterare praesumas: inanis est poenitentia quam sequens culpa coinquinat, vulnus iteratum tardius sanatur, frequenter peccans et lugens vix veniam meretur. Nihil prosunt lamenta, si replicantur peccata. Nihil valet veniam a malis poscere, **495** et mala denuo iterare. Persiste ergo in confessione, esto in poenitentia fortiter confirmatus.

78. Vitam bonam quam coepisti tenere non desinas. Propositum vitae bonae conserva jugiter. Beatus eris, si permanseris; beatus, si perseveraveris; tunc erit perfectum opus tuum, si usque in finem duraveris. Salus perseverantibus promittitur, praemium perseverantibus datur: *Beati qui custodiunt iudicium, et faciunt justitiam in omni tempore (Psal. CV, 3)*. Non est beatus qui bonum facit, sed qui incessabiliter facit. *Qui enim perseveraverit usque ad finem, hic salvus erit (Matth. X, 22.)*

LIBER SECUNDUS.

496 1. Quaeso te, anima, obsecro te, deprecor te, imploro te, ne quid ultra leviter agas, ne quid inconsulte geras, ne temere aliquid facias, ne repetatur malum, ne renascatur peccatum, ne redeat iniquitas, ne recurrat malitia, ne denuo exoriatur nequitia, ne resumat injustitia vires.

2. Scito, homo, temetipsum; scito quis sis, scito cur ortus sis, quare natus sis, in quem usum genitus sis, quare sis factus, qua conditione sis editus, aut quare sis in hoc saeculo procreatus; memento conditionis tuae, naturae tuae ordinem serva. Esto quod factus es, qualem te Deus fecit, qualem te factor condidit, qualem te creator instituit.

3. Serva rectam fidem, tene sinceram fidem, custodi intemeratam fidem, maneat in te recta fides. Sit in te incorrupta confessionis fides, nulla te insipiens doctrina decipiat, nulla religio perversa corrumpat, nulla pravitas a fidei soliditate avertat. Nihil temere de Christo loquaris, nihil de Deo pravum, nihil impium sentias, nihil perverse sentiendo in dilectione ejus offendas. Esto in fide justus, habeto fidem rectam, conversationem sanctam, quam invocas fide, non abneges opere, ab omnibus quae lex vetat abstine, omnia quae Scriptura prohibet cave.

4. Non delinquas in opere, qui in fide perfectus es. Fidem turpiter vivendo non polluas, fidei integritatem pravis moribus non corrumpas, nihil contra praeceptum Dei facias; vive in bono, nullo adjuncto malo, bonos mores nulla conversatio mala coinquinat, opera recta sinistra facta non maculent; non admisceas virtutibus vitium, non adjungas bonis malum, malum mistum bonis contaminat plurima bona. Unum malum multa bona perdit. Qui in uno peccaverit, eum omnibus vitiis subjacere scito (**Jac. II, 10**).

497

5. Per unum enim peccatum multae justitiae pereunt. Per unum malum multa bona possunt subverti. In id, quod delectatur corpus, animum non declines, carnali delectationi consensum non praebeas. Non des animam tuam in potestatem carnis, refrena mentem ab appetitu illius. Cor tuum quotidie discute, cor tuum quotidie examina, privata

examinatione occultorum tuorum latebras discute. A cogitatione noxia custodi animam tuam, mentem tuam turpis cogitatio non subripiat; discerne cogitationes tuas, quid vites, quid facias; munda conscientiam tuam a peccato.

6. Sit animus tuus ab omni pollutione purgatus. Sit mens tua pura, nullae ibi sordes resideant. Sic vitium absterge a te, ut nec animo quidpiam apud te remaneat. Scito te de cogitationibus judicandum. Deus conscientias judicat. Deus non solum carnem, sed et mentem examinat. Deus iudex et de cogitationibus judicat animam. Quando titillat prava cogitatio, non consentias illi. Quando suggerit aliquid illicitum, non ibi teneas animum; primam peccati suggestionem contemne, non sinas eam in corde tuo manere. Quacunque hora venerit, expelle illam; ut apparuerit scorpio, contere eum. Calca serpentis caput, calca pravae suggestionis initium.

7. Culpam ibi emenda, ubi nascitur; in ipso initio cogitationi resiste, et evades caetera. Adversus initium cogitationis decerta, et vinces; caput cogitationis exclude, et caetera superantur. Si expuleris cogitationem a corde, non prorumpit in opere. Si cogitationi non consenseris, operi cito resistes; quem delectatio non rapit, consensus sibi non subdit. Non enim potest corpus corrumpi, **498** nisi prius animus

corruptus fuerit. Dum anima labitur, statim caro ad peccandum parata est. Anima enim carnem praecedit in crimine, nihilque potest caro facere, nisi quod voluerit animus; munda ergo a cogitatione animum, et caro non peccat; si enim volueris, te omnino superare non poterit.

8. Audi, anima, quae loquor, ausculta quae dico, attende quae moneo; nulla jam immunditia polluaris, nulla libidine maculeris, ab omni te carnis corruptela suspende, ab omni carnis corruptione te subtrahe. Luxuria in te ultra non invalescat. Libido ultra non te devincat. Custodi a fornicatione corpus tuum. Ne ulla unquam carnali cogitatione inquineris; fornicatione contaminari deterius omni peccato puta, omnibus peccatis fornicatio major est.

9. Grave peccatum est fornicatio. Fornicatio universa antecedit mala. Fornicatio gravior est morte; melius est mori quam fornicari, melius est mori quam libidine maculari, melius est animam effundere quam eam per incontinentiam perdere. Continentia hominem Deo proximum reddit, continentia hominem Deo proximum facit, ubi manserit continentia, ibi et Deus permanet.

10. Castitas hominem coelo jungit, castitas hominem ad coelum trahit. Castitati coeli regnum promittitur. Castitas haereditatem **499** coeli suppetere facit. Libido vero in infernum mergit hominem, libido ad tartara hominem mittit, ad poenas tartari hominem libido perducit.

11. Quod si adhuc carnis molestias sentis, si adhuc carnis stimulis tangeris, si adhuc libidinis suggestionem pulsaris, si animum tuum adhuc fornicationis titillat memoria, si adhuc caro te impugnat, si te adhuc luxuria tentat, si adhuc libido invitat, memoriam mortis tibi objice, diem exitus tui tibi propone, finem vitae tuae ante oculos adhibe; propone tibi futurum iudicium, propone tibi futura tormenta, propone tibi futura supplicia, propone tibi infernorum perpetuos ignes, propone tibi gehennae poenas horribiles.

12. Ora lacrymis indesinenter, ora jugiter, precare Deum diebus ac noctibus, sit sine cessatione oratio, sit frequens oratio, sint orationis arma assidua, oratio non deficiat, insiste orationi frequenter, incumbere orationi assidue, geme semper, et plange, surge in nocte ad precem, vigila et ora, pernocta in oratione, et prece, incumbere nocturnis vigiliis. Ad modicum clausis oculis rursum ora, oratio frequens diaboli jacula submovet.

13. Oratio continua diaboli tela exsuperat. Haec prima virtus adversus tentationum incursus. Haec prima tela adversus hostium tentamenta. Immundos spiritus precum expellit frequentia, immundos spiritus orationis evincit instantia. Daemonia oratione vincuntur, oratione daemonia superantur, omnibus malis praevallet oratio.

14. Adime quoque tibi saturitatem panis, parcimonia tuum corpus castiga, jejuniis et abstinenciae inservi, pallida ora gere, aridum porta corpus. Esuri et siti, abstine et aresce; non potes tentationes vincere, nisi jejuniis erudiaris. Escis enim libido crescit, ciborum saturitas carnis luxuriam suscitatur, edacitatis vitio crescit carnis tentatio, saturitati libido semper adjuncta est, et contra **500** jejunio libido restringitur, jejunio luxuria superatur, sequestrata saturitate, non dominatur luxuria.

15. Abstinencia enim carnem superat, abstinencia luxuriam frenat, libidinis impetum abstinencia frangit, libidinis virtutem abstinencia solvit; sitis et fames carnis luxuriam interimunt, fames et sitis carnis lasciviam superant. Vino quoque multo gravatur mens. Vinum virus est in animo. Vino luxuria excitatur. Vino fomes libidinis enutritur. Venis vino repletis, luxuria in membris pullulat; pocula quippe instrumenta luxuriae sunt. Igni enim adjecto fomite magis crescit incendium; adjecta igni materia, plus augetur flamma.

16. Oculi quoque prima tela libidinis; visio prima concupiscentia mulieris, mens enim per oculos capitur.

Aspectus namque amoris jacula mittit, concupiscentiae libidinem nutrit aspectus; mentem illicit, animam titillat, cor vulnerat. Subtrahe igitur visum, reprime oculos a petulantia, nec eos figas in specie carnis. Nullam attendas ad concupiscendum; nullam hoc animo inspicias, ut concupiscas; tolle occasionem peccandi, aufer materiam delinquendi.

17. Si vis esse a fornicatione tutus, esto corpore et visione discretus, corpore quippe sejunctus a peccati intentione discedis. Circa serpentem autem non eris diu illaesus; ante ignem consistens, etsi ferreus sis, aliquando dissolveris; proximus periculo diu tutus non eris, per assiduitatem cito peccat homo.

18. Saepe familiaritas implicuit multos. Saepe occasio peccandi voluntatem facit. Saepe, quos voluntas non potuit, assiduitas superavit. Otiositati deditum cito luxuria subripit. Vacantem luxuria cito praeoccupat. Gravius libido urit quem otiosum invenerit. Cedit autem libido rebus, cedit operi, cedit industriae, et labori, libidinem quippe carnis saepe labor evincit, corpus enim labore fatigatum minus delectatur flagitio.

19. Quapropter praecave otium, non diligas otium, non ducas in otio vitam, fatiga corpus laboribus, exerce operis cujuslibet studium, quaere tibi opus utile, quo animi infigatur intentio, cum opere **501** vaca lectioni, vaca in lege Dei, vaca in meditatione Scripturarum; habeto in divinis libris frequentiam, assiduitas legendi sit tibi, sit tibi frequens lectio, sit quotidiana legis meditatio. Lectio vitae demit errorem, lectio a mundi subtrahit vanitate, lectione sensus et intellectio augetur; lectio docet quid caveas, lectio ostendit quo tendas. Multis proficis, cum legis, si tamen facias quod legis. Jam etsi caetera bona placent, si et alia grata sunt, si in voluntate sunt, si in voto sunt, si in bonis cunctis animus est intentus, si in bonis cunctis animus est paratus.

20. Esto humilis, esto in humilitate fundatus, esto omnium ultimus, et novissimus, humilitate minimum te fac, nulli te praeponas, nulli te superiorem deputes, aestima, omnes superiores esse tibi, omnium te minimum existima, inferiorem te omnibus deputa. Quamvis summus sis, humilitatem tene; si humilitatem tenueris, habebis gloriam; quantum enim humilis fueris, tantum te sequetur gloriae altitudo.

21. Cave autem jactantiam, cave ostentationis appetitum. Cave gloriae inanis studium, non te arroges, non te jactes, non te insolenter extollas. Alas superbiae non extendas, elationis pennas non erigas, nihil de te praesumas, nihil tibi boni tribuas, de justitiae virtute nulla elatione superbias, de bonis factis non extollaris, de bono opere non glorieris;

descende, ut ascendas; humiliare, ut exalteris, ne exaltatus humilieris; qui enim attollitur humiliatur, qui exaltatur dejicitur, qui elevatur prosternitur, qui inflatur alliditur; de excelso gravior casus est, de alto major ruina est, initium enim peccati superbia.

22. Superbia angelum deposuit, tumor regna dissolvit, elatio excelsos deiecit, arrogantia sublimes humiliavit, humilitas autem casum nescit, humilitas lapsum non novit, humilitas ruinam nunquam incurrit, nunquam lapsum passa est humilitas. Cognosce, **502** homo, quia Deus humilis venit, et quia se in forma servi humiliavit, factus obediens usque ad mortem (**Philipp. II, 8**); ambula sicut et ille ambulavit, sequere ejus exemplum, imitare vestigia ejus, existe vilis, existe abjectus, existe despectus, displice tibi, despectus esto apud teipsum.

23. Qui enim sibi vilis est, ante Deum magnus est; qui sibi displicet, Deo placet; esto igitur parvus in oculis tuis, ut sis magnus in oculis Dei. Tanto enim eris ante Deum pretiosior, quanto fueris in oculis tuis despectior. Porta quoque verecundiam in vultu de recordatione delicti, porta pudorem in facie de memoria commissi peccati. Peccati pudore oculos tuos attollere erubescere. Incede deposita facie, moesto ore, abjecto vultu, perculso corde, lugubri veste, sacco involutus,

opertus cilicio corpus: fatiscentes artus cilicium et cinis involvat, squalentia et tabescentia membra saccus operiat, exustum corpus luctuosus habitus tegat.

24. Terra sit tibi incessanter cubile, stratus humus: pulvis es, in pulvere sede; cinis es, in cinere sede semper lugens, semper moerens, semper gemens, semper suspiria cordis emittens; sit compunctio in corde, sint gemitus crebri in pectore; frequenter oculis lacrymae profundantur, ad lacrymas esto paratus; dilige lacrymas, suaves sint tibi lacrymae, delectet te semper planctus et luctus. Planctum et compunctionem fac tibi semper: planctum et lacrymas nunquam deseras. Tantum sis promptus ad lamenta quantum fuisti pronus ad culpam; qualis fuit tibi ad peccandum intentio, talis sit ad poenitendum devotio; ita revertere, sicut in profundum recesseras: secundum morbum impertienda est medicina, juxta vulnus sunt adhibenda medicinae remedia. Gravia peccata grandia lamenta desiderant.

25. Nulla te res de peccato securum faciat, nulla tibi securitatis deceptio blandiatur, nulla securitas deceptum a poenitentiae intentione suspendat. Incessanter in corde tuo spes et formido consistent. Pariter sint in te timor atque fiducia, pariter spes et **503** metus; sic spera misericordiam, ut

justitiam metuas; sic te spes indulgentiae erigat, ut metus gehennae semper affligat.

26. Timor enim semper emendat, timor expellit peccatum, timor reprimit vitium, timor cautum facit hominem atque sollicitum; ubi vero timor non est, ibi dissolutio vitae est; ubi timor non est, ibi perditio mortis est; ubi timor non est, ibi scelerum abundantia est. In infirmitatibus tuis non contristeris, in languoribus gratias age Deo. Valere te animo magis opta quam corpore, valere magis mente quam carne, adversa corporis remedia animae sunt. Aegritudo carnem vulnerat, mentem curat; languor enim vitia excoquit, languor vires libidinis frangit.

27. Si prosperitas arriserit, non extollaris; si adversitas acciderit, non dejiciaris; si felicitas eluceat, non sis jactans; si calamitas contigerit, pusillanimis non existas. Habeto temperamentum in prosperis, habeto patientiam in adversis. Probari te in dolore cognosce, ne frangaris. Probari te in prosperitate cognosce, ne exalteris: aequalis esto in omnibus. Mentem nec gaudio, nec moerore commutes; omnia aequali jure sustine, nulla insolentia commuteris.

28. Nullus te casus imparatum inveniatur, nullus sit casus quem non meditatio tua praeveniat. Propone tibi nihil esse

quod non accidere possit, praemeditare contra omnia fortuita, futuras semper commentare miserias. In secundis meditare quo pacto adversa feras; ne aliquid adversum accadat, semper animo cogita. Sapientis est periculi praevidere jacturam. Omnia meditata leviora accidunt, expectata mala tolerabiliter feruntur. Cedit adversus casus consilio; praeexpectata res non admiratur, cum acciderit. Advenientes impetus meditatio frangit. Praecogitatio futuras molestias attenuat, praevisio malorum lenit adventum, inopinatum autem malum fortiter ferit.

29. Acerba sunt quae cogitata non fuerunt; gravia existunt, in quibus improvisi incurrimus. Improvisa mala graviter feriunt, repentinum malum cito frangit quod provisum non est vehementer **504** affligit. Subita maris tempestas terrorem exsuscitat. Improvisus hostis male perturbat, inopinatus hostis facile opprimit. Omnia repentina graviora existunt. Quae repente accidunt, graviora occurrunt. Et ad bona igitur, et ad mala praepara cor tuum, et bona et mala prout tibi evenerint porta, et adversa et prospera utcunque occurrerint tolera; quodcunque evenerit, mente libera sustine

30. Si praevenit iracundia, restringe illam; si praeoccupaverit, mitiga eam. Tempera furorem, tempera indignationem, cohibe animi motum, refrena iracundiae

impetum. Si non potes iram vitare, vel tempera; si non potes furorem cavere, vel cohibe: promptior esto ad suscipiendam quam ad inferendam molestiam. Disce mala magis tolerare quam facere, disce mala ferre potius quam referre. Cave ne sis ultor injuriarum tuarum.

31. Esto patiens, esto mansuetus, esto mitis, esto modestus. Serva patientiam, serva modestiam, serva mansuetudinem. Stude patientiae et mansuetudini, despice probra illatae contumeliae. Irrisionem despiciendo exsupera, dissimulando errores detrahentium calca, contumelias detrahentium patientia supera. Sagittas contumeliae clypeo patientiae frange. Praepara contra asperum verbum tolerantiae clypeum, contra linguae gladium patientiae scutum praebe.

32. Quamvis quisque irritet, quamvis incitet, quamvis exasperet, quamvis insultet, quamvis laccessat, quamvis convicietur, quamvis criminetur, quamvis ad litem provocet, quamvis ad jurgium provocet, quamvis convicium dicat, quamvis injuriam faciat, quamvis afficiat contumeliis, tu sile, tu tace, tu dissimula, tu contemne, tu non loquaris, tu exerce silentium. Injuriatus non respondeas, convicium non retorqueas, contumeliam non repetas. Tene silentii patientiam, tacendo citius vinctes.

33. Disce a Christo modestiam, disce tolerantiam, Christum attende, et non doleas injurias. Pro nobis namque passus, nobis **505** reliquit exemplum (**I Pet. II, 21**); palmis enim percussus, flagellis caesus, sputis derisus, clavis confixus, spinis coronatus, cruci damnatus, semper conticuit. Magna est virtus, si non laedas, a quo laesus es; magna est fortitudo, si etiam laesus remittas; magna est gloria, si cui potuisti nocere parcas. Quando enim conviciaris, propter peccata tua contigit tibi; quando injuriaris, mala tua id faciunt. Quidquid tibi contigit adversum, pro tuo peccato existima evenire; consideratione ergo justitiae dolorem tempera.

34. Levius portabis, si pro quibus infertur intenderis; cum ergo derogatur tibi, tu ora; cum maledicatur tibi, tu benedic maledicenti, benedictionem oppone, irascentem patientia delinire, blandimento iracundiam furentis dissolve. Vince nequitiam lenitate, vince bonitate malitiam, inimicos pacis omni modestia placa, mala aliorum tuo bono supera, tranquilla mente illatas contumelias porta; aperi tranquillo corde dolorem; injuriae vulnus, quamvis grave sit, apertum evaporat, valde autem comedit animum vulnus inclusum, quanto enim magis id tegis, tanto maxime auges; aperi ergo hoc gravato animo, et non te excrucia.

35. Si contristaveris in aliquo fratrem tuum, satisfac illi. Si peccaveris in eum, age poenitentiam coram illo, si offenderis quemquam, repropitiare eum prece. Perge velociter ad reconciliationem offensionis tuae, cito veniam postula; non dormias, nisi revertaris ad pacem; non requiescas, nisi reconciliatus fueris fratri. Revoca eum celerrimo dilectionis affectu. Revoca eum humilitate ad gratiam; humili te illi affectu prosterne, supplici animo veniam deprecare. Petenti quoque tibi veniam libenter indulge; poscenti indulgentiam placanter dimitte, revertentem statim amplectere. Redeuntem confestim benigna suscipe charitate.

36. Dimitte, ut dimittatur tibi. Ignosce, ut ignoscatur tibi, peccanti **506** in te non retribuas secundum culpam, sciens quia et in te venturum est iudicium. Non enim habebis indulgentiam, nisi dederis; et si ille non supplicet, si sibi dimitti non postulet, si deprecandi humilitatem non subeat, si peccatum suum mala conscientia non agnoscit, tu relaxa ex corde, tu dimitte ex animo, tu gratis indulge, tu veniam propria tua voluntate concede. Dolorem in corde non reserves, dolorem in animo non retentes, aufer a corde fraternam offensionem, alienae nequitiae non reserves dolorem. Odium enim hominem a regno Dei separat, a coelo subtrahit, a paradiso ejicit, odium nec passione adimitur, nec martyrio expiatur, nec fuso sanguine deletur.

37. Quid zeli referam ignem? invidia cuncta virtutum germina concremat, invidia cuncta bona ardore pestifero devorat. Haec primum sibi nocet, primum se mordet, primum suum auctorem rodit. Invidia est animi tineae, sensum comedit, pectus urit, mentem afficit, cor hominis, quasi quaedam pestis, depascit. Occurrat igitur contra zelum bonitas, adversus invidiam charitas praeparetur; de bono alterius non doleas, de alterius profectibus non tabescas, nullius prosperitate lacereris, nullius felicitate crucieris, nullius invidentiae facibus agiteris.

38. Pacem ama, pacem dilige, pacem cum omnibus retine, omnes in mansuetudine et charitate amplectere; proba te amplius amare quam ipse amaris; non sis in pace infidus, non sis levis in amicitia. Retine semper vinculum constantiae, odientes ad pacem invita, discordantes ad concordiam revoca, dissidentium corda pace concilia, habeto placabilitatem mentis, habeto animi benignitatem, promptus esto in affectu, affabilis in sermone, grato animo affare omnes; nullus existat sermo iurgiorum, qui concordiam dividat.

39. Fuge rixas, vita lites, cave contentiones, tolle occasionem litis. Litem sperne, vive semper in pace, in nulla causa contendas, in nulla actione decertare studeas. Contentio contradictionem exigit, contentio lites parit, contentio rixas gignit, contentio faces odiorum accendit. Pacem cordis contentio exstinguit, concordiam **507** contentio rumpit. Si ceciderit inimicus tuus, noli gratulari, in ruina adversarii noli

extolli; non laeteris super inimici interitu, ne superveniant in te similia, ne forte convertat Deus ab eo in te iram suam.

40. Qui enim gaudet de inimici casu, cito incidet in illum: sit magis erga humiliatum humanus affectus, sit erga dejectum compassionis intuitus, delectet te dolere super eum qui afflictus est; condole in alienis calamitatibus, satiare fletibus in alienis moeroribus; non sis durus, non sis ferreus, non sint tibi dura praecordia. Sic alienam miseriam tanquam tuam luge; in tribulatione alterius et tu esto tristis. Cum plangentibus plange, cum flentibus fle, cum lugentibus mentis affectu conjungere.

41. In omnibus actibus tuis, in omni opere tuo, in omni conversatione tua, imitare bonos, aemulare sanctos, habeto ante oculos exempla sanctorum, exempla justorum imitando considera, exempla sanctorum propone tibi, sint tibi patrum exempla disciplinae incitamenta. Intende ad bene operandum virtutes sanctorum, intende ad bene vivendum documenta justorum; nullum vitae tuae scandalizet infamia, nullum opinio contristet adversa; disce bono fragrare praeconio, habeto testimonium bonum, custodi bonam famam tuam, nullis fetoribus obscuretur, nullis laceretur opinionibus. Laceratio enim opinionis boni jacturam facit.

42. Cave autem gloriam popularem, vita admirationem vulgi, desine jactare te in adulantium oculis, non sis circumflatus vento favoris. Contemne favores, contemne laudem popularis favoris; esse magis bonus quam videri stude; non exquiras si quis te extollat, aut si quis contemnat; nec favor te seducat, nec vituperatio frangat; qui laudem non appetit, nec contumeliam sentit; si contemnes laudem, facile et vituperationem rejicies. Non ideo te bonum existimes, si bonus praediceris; in lingua aliena conscientiam tuam interroga; discerne te tuo, non alieno iudicio; neque ex alieno sermone, sed ex tua te mente metire; nemo magis scire poterit quis sis, sicut tu, qui conscius es tui; quid enim prodest, **508** dum malus es, si bonus praediceris? aut quid boni laus pertinet ad te, si aliud es, et aliud esse fingaris?

43. Quapropter vita simulationem, vita fictionem, obscuriori veste non simules sanctitatem; qualis haberi vis, talis esto, professionem tuam et habitu et incessu demonstra, sit in ingressu tuo simplicitas, in motu puritas, in gestu gravitas, in incessu honestas, nihil dedecoris, nihil lasciviae, nihil petulantiae, nihil insolentiae, nihil levitatis in incessu tuo appareat; animus enim in corporis habitu apparet, gestus corporis signum est mentis, corporis gestu animus proditur, corporis gestu animi habitus panditur, incessus ergo tuus imaginem levitatis non habeat, incessus tuus alterius oculos

non offendat; non praebeas de te aliis spectaculum, non des aliis de te obtrectandi locum, nec te adjungas levibus personis, nec te admisceas vanis: vita malos, cave iniquos, fuge improbos, pelle ignavos a te; fuge turbas hominum, maxime ejus aetatis qui ad vitia proni sunt.

44. Bonis te adjunge, bonorum consortium appete, bonorum societatem quaere. Sanctis individue adhaere. Si fueris socius conversationis, eris et virtutis; qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, qui cum stultis, stultus erit, similes enim similibus conjungi solent. Periculosum est cum malis vitam ducere, perniciosum est cum his qui pravae voluntatis sunt sociari. Infamiam tibi nutris, si indignis te sociaveris. Melius est habere malorum odium, quam consortium; sicut multa bona habet communis vita sanctorum, sic plurima mala affert societas malorum; qui enim tetigerit immundum, coinquinabitur ab eo; claude etiam aures tuas, ne audias malum.

45. Respue sermones impudicos, fuge inhonesta verba, nulla aures tuas sermonum impudicitia subrepat, vanus sermo cito polluit mentem, et facile agitur quod libenter auditur. Nihil ex ore tuo, quod impedire possit, procedat; nihil quod non expedit sonus vocis erumpat; hoc procedat ex labiis, quod aures non polluat audientis. Cavenda est verborum obscenitas, fugienda est turpitudine sermonis, sermo vanus vanae conscientiae est index, mores hominis lingua pandit; et

qualis sermo ostenditur, talis animus **509** comprobatur; ex abundantia enim cordis os loquitur (**Matth. XII, 34**).

46. Ab otioso sermone compesce linguam, ab otioso verbo reprime linguam. Cave a fabulis ineptissimis, aniles fabulas non loquaris. Turpia et inania verba non garrias, retice verbum quod non aedificat audientes, sermo otiosus non erit absque iudicio. Unusquisque rationem redditurus est sermonum suorum (**Matth. XII, 36**); ante uniuscujusque faciem sua verba stabunt. Qui otiosa verba non reprimit, ad noxia cito transit; qui minima spernit, in maximis facile proruit; minor namque culpa maiorem generat; paulatim crescunt vitia, et dum parva non vitamus, in magnis prolabimur; minima igitur vita, et ad maiora non pervenies; parva sperne, et in deterius non incides.

47. Ea quae loqueris gravitate atque doctrina digna existant; sit sermo tuus irreprehensibilis, sit expectationi audientium utilis: stude dicere, non quod libet, sed quod oportet. Discerne quid loquaris, quid taceas, et in loquendo, et in tacendo peritus esto. Multum ante delibera, quid dicas, ne revocare non possis. Fuge casus linguae, lingua tua non te perdat.

48. Tolle insidianti occasionem, non pateat inimici jaculis os tuum, non loquaris quod excipiat adversarius. Amicum semper habeto silentium, pone custodiam ori tuo, labiis tuis signaculum praebe, oppone linguae tuae claustra silentii, circumclude linguam munitione custodiae. Intende opportunitatem loquendi, tempus proferendi sermones inquire, scito quo tempore loquaris, considera quando dicas, tempore congruo loquere, tempore congruo tace.

49. Tace usquequo interrogeris; non loquaris, nisi interrogatus; non dicas, priusquam audias, interrogatio os tuum aperiat, sint verba tua pauca. Tolle verbositatem sermonis superflui, loquendi modum non excedas, ne immoderatione linguae incurras periculum, multiloquia non effugiunt culpam, multiloquium non declinat peccatum, fluvius exundans cito colligit lutum, ultra modum flatus maris periculum parit, imbrium nimietas periculum suscitatur, linguosus homo imperitus est; sapiens paucis utitur verbis; brevem sermonem scientia facit; loqui multum stultitia est, vox enim insipientis in multiplicatione sermonis. Sit igitur in verbo mensura, **510** sit in sermone statera, semper verba tua moderare, modum loquendi non transeas.

50. Abscinde etiam a lingua vitium detrahendi. Alienam vitam non laceres, de malo alieno os tuum non coinquines. Non detrahas peccanti, sed condole; quod in alio detrahis, in te potius pertimesce. Detractio grave vitium est, detractio grave peccatum est, detractio grave crimen est, detractio

gravis damnatio est. Hoc omnes reprehendunt, hoc omnes vituperant, hoc foedius nihil est, hoc summae turpitudinis est.

51. Canum mos est latrare, canum linguas exerere, canum dente pestifero mordere, soli canes obtrectare noverunt; quando aliis detrahis, te discute; quando alium mordes, tua peccata redargue; si vis detrahere, ad tua te peccata retorque; non alterius delicta, sed propria cerne; vitia tua attende, non alterius. Nunquam detrahes, si te bene perspexeris; de tua igitur correctione esto sollicitus; de tua salute et emendatione esto attentus, detrahentes non audias. Susurrantibus auditum non praebeas.

52. Pari reatu detrahentes et audientes tenentur, utrisque simile discrimen impenditur. Qui detrahentem audit et is qui detrahit aequaliter judicantur; quod ad te non pertinet noli quaerere, quid inter se loquantur homines cognoscere nunquam desideres. Noli quaerere quid quisque dicat vel faciat; evita curiositatem, omitte curas alienae vitae, omitte curam quae ad causam tuam non pertinet. Nulla curiositas animum tuum capiat, nulla te concupiscentia detestandae curiositatis subripiat, nec, oblitus tuorum morum, alienos perquiras; tanta cura corrige vitia tua, quanto studio perspicis aliena.

53. Omne quoque genus mendacii summopere fuge; nec casu, nec studio loquaris falsum; nec ut praestes mentiri studeas; nec qualibet fallacia vitam alicujus defendas. Cave mendacium in omnibus, mendacio enim fides tollitur, error inducitur, veritas aboletur; **511** nullum justum mendacium, omne mendacium peccatum est. Omne quod a veritate discordat iniquitas est.

54. Leges saeculi falsarios damnant, mendaces puniunt, fallaces perimunt. Si mendacia apud homines lege damnantur, si fallacia humano iudicio plectitur, si falsitas capitali poena conscribitur, quanto magis ante Deum testem verborum? ante quem et de otioso verbo rationem unusquisque praestabit, ante quem, et pro otioso sermone poenas quisque luet, *os enim quod mentitur occidit animam*; et: *Perdes eos qui loquuntur mendacium* (Ps. V, 7); et: *testis falsus non erit impunitus* (Proverb. XIX, 5, 9).

55. Refuge ergo fallaciam, declina mendacium; cave falsum, pure loquere, nunquam mentiaris, esto verax, neminem mentiendo fallas, neminem mentiendo in errorem inducas, nullum circumscribas verbis, nullum fallendo decipias, nullum argumentis verborum mentiendo seducas. Non aliud dicas, et aliud facias; non aliud loquaris, et aliud in animo

teneas; praebe affectum sine simulatione, sine fuce exhibe bonitatem.

56. Prohibe etiam tibi juramentum, tolle jurandi usum; jusjurandum interdicit tibi; periculosum est enim jurare, assiduitas jurandi perjurii consuetudinem facit. Jurandi usus ad perjurium ducit; sit in ore tuo, *est*; sit in ore tuo, *non est* (**Matth. V, 37**); veritas juramento non indiget; fidelis sermo sacramenti retinet locum, firma etiam sit sacramenti tui fides.

57. Fac bonum quod spopondisti. Non sis in verbis facilis, et in opere difficilis. Coram Deo aliquid facile non promittas; sine consideratione virium nihil voveas; quod non potes facere, non pollicearis. Multum Deo reus eris, si non reddideris quod voveris; displicent Deo qui vota sua non explent.

58. Inter infideles computantur, qui quod voverunt, non impleverunt; melius est enim non promittere quam fidem promissi **512** non exsolvere; melius est enim non vovere quam post votum promissa non reddere (**Eccle. V, 4**). In

malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum;
quod incaute vovisti non facias, impia est promissio quae
scelere adimpletur.

59. Ante Deum nihil est occultum, verbum iniquum nec in
corde tuo dicas: verbum malum nec silentio abscondi putes.
Omne verbum absconditum non celabitur; panditur enim in
manifesto, quod in occulto deponitur; quod intus agis, vel
dicis, palam positum puta. Lapides enim quibus consciis
loquimur non celabunt, et ipsi parietes quod audierint non
tacebunt. Si homines tacent, jumenta loquentur. Ita ergo
peccata declina, quasi celare non possis. Ibi pecca, ubi Deum
esse nescis: nihil celatur ante Deum, videt occulta qui fecit
abscondita.

60. Divinis enim judiciis eris reus, quamvis sis oculis
humanis absconditus. Deus ubique praesens est, spiritus ejus
totum implet: majestas ejus omnia penetrat elementa, cuncta
suae potentiae attingit praesentia, extra eum locus nullus est.
Cognitioni ejus nihil occultum est, omnia secreta vis virtutis
ejus irrumpit, nulla occulta sibi latere patitur, nullis obicibus,
ut penetret impeditur. Ipse cogitationes novit, ipse cor
inspicit; quod intus agitur aut latet ipse videt, quod intus
disponitur ipse comprehendit, etiam quod homo in se ignorat
ille novit.

61. Nemo potest etiam semetipsum effugere, et si te non damnat publica fama, condemnat propria conscientia: nulla poena gravior conscientia; vis autem nunquam esse tristis? bene vive: segura mens tristitiam leviter sustinet, bona vita gaudium semper habet, **513** conscientia autem rei semper in poena est. Reus animus nunquam securus est, mens enim mala conscientiae propriis agitur stimulis. Si enim in bono permanseris, tristitia elongabitur a te; si in justitia perseveraveris, tristitia non occurret tibi; nec plaga, nec mors te terrebit, si bene et pie vixeris.

62. Consilium autem et opus tuum semper ad Dominum converte. In omni opere tuo Dei auxilium posce. Omnia divinae gratiae, divino dono ascribe; nihil meritis tuis attribuas, in virtute tua nihil praesumas, in audacia nihil ponas; vis autem virtutes tuas augeri? prodere noli; occulta virtutes pro elatione, absconde bona facta pro arrogantia, fuge videri quod esse meruisti; quod manifestando potes amittere, tacendo custodi; vitia vero cordis tui revela; pravas cogitationes illico manifesta; peccatum enim proditum cito curatur, crimen autem tacendo ampliatur, silentio culpa crescit: si patet vitium, fit ex magno pusillum; si latet, fit ex minimo magnum; si tegitur, magis creditur esse malum; malum autem cavere potius quam emendare oportet; melius est ut vites vitium quam ut emendes, ne forte cum incurreris, revocare non possis.

63. Usus enim difficile vincitur. Consuetudinis vincula vix solvuntur, inolita diu tardius corriguntur. Ancipitem diu delibera sententiam, ante factum cogita diu, ante opus praemeditare diu: matura consilium, ut perficere possis; quod vis agere diu exquire, diu proba, et sic age: cum diu cogitaveris, tunc fac quod probaveris; nihil ex praecipiti magnum, consilii mora melior est. In rebus autem certis bene agendi tarditas removeatur a te, tolle moras, in crastinum nihil differas: in bonis dilatio nocet, in his quod expedit differre impedit; absit in bonis remissa segnities, absit negligentia torpens. Inertis vitium pigritiae procul sit, vitia cito captant inertes. Per torporem enim vires et ingenium defluunt. Negligentia et torpor dissolvunt animum, desidia natura corrumpitur, desidia frigescit ingenium.

64. Torpor enim exsuperat sensum, hebetudo scientiae lumen exstinguit; solertia autem sensum meliorem reddit, pejorem facit **514** negligentia, sensum desidia obtundit, segnitiem industria acuit, excellentior fit natura doctrina, ardentius fit ingenium subjuncto studio. Tardiora enim ingenia studiis acuuntur, torporem naturae industria excitat. Sensus tarditatem assiduitas acuit. Exercitatione proficit sensus, experientia plus scitur. Saepe natura moribus immutatur, saepe natura consuetudine superatur, assiduitas enim mores facit. Jugis usus in naturam vertitur. Omnia usui cedunt, usui omnia parent, res ita se agit, ut uteris. Quod cum difficultate coeperis, per usum cum voluptate perficies.

65. Nihil sapientia melius, nihil prudentia dulcius, nihil scientia suavius, nihil stultitia pejus, nihil insipientia deterius, nihil ignorantia turpius; ignorantia mater errorum est, ignorantia vitiorum nutrix. Peccatum magis per ignorantiam praevalet; ignorantia enim quid sit dignum culpa non sentit, ignorantia nec quando delinquit agnoscit. Per imperitiam namque multi peccant, insipiens assidue peccat. indoctus enim facile decipitur. Stultus in vitia cito dilabitur. Prudens autem cito deprehendit insidias, prudens celerius errores agnoscit; noxia non vitamus, nisi per sapientiam.

66. Scientia enim a malis abstinet, sapiens omnia prudenter examinat. Inter bonum et malum sapiens intelligendo dijudicat. Summum bonum est scire quid caveas, summa miseria nescire quo tendas. Dilige ergo sapientiam, et manifestabitur tibi, accede ad illam, et appropinquabit ad te, assiduus esto illi, et instruet te.

67. Disce quod nescis ne doctor inutilis inveniaris; antea esto auditor, postea doctor: per disciplinam nomen magistri accipe; bonum quod audieris dic, bonum quod didiceris doce; discendi et docendi non contemnas studium. Scientiam quam aure concipis ore effunde. Sapientiam cum caeteris impertiris, tibi magis hanc auges; doctrina quanto amplius data fuerit, tanto magis abundat. Sapientia dando largior fit,

retinendo minoratur; largiendo redundantior est scientia, et dum plus confertur, plus abundat.

68. Verbum tamen praecedant opera, quae ore promiss, opere **515** adimple; quae verbis doces, exemplis ostende; esto non solum magister, sed et imitator virtutis. Si doces, et facis, tunc gloriosus haberis. Non enim satis est laudare quod dicis, nisi dictis facta conjunxeris. In doctrina ipsa ab humana laude te tempera. Sic instrue alios, ut te custodias. Sic doce, ut humilitatis gratiam non amittas. Cave ne, dum alios docendo erigis, ipse laudis appetitu demergaris. Cum autem doces, noli verborum obscuritate uti, ita dic, ut intelligaris, nec simplicibus loquendo displiceas, nec prudentes offendas.

69. Juxta sensum audientis erit sermo doctoris, secundum mores est impertienda doctrina. Juxta vulnus adhibenda remedia; variae voluntates variam disciplinam desiderant, unusquisque secundum professionem suam docendus est. Inspicienda est varietas personarum; unumquemque quomodo erudias tracta; communia omnibus, secreta perfectioribus loquere; aperta cunctis, operta paucis denuntia; quaedam enim plurimis, quaedam paucis sunt disserenda.

70. In omni tempore paratus esto ad instructionem; nullum tempus sit vacuum, quo non aedifices, nulla hora praetereat, qua doctrinae studium non conferas, verba bona aperte et constanter praedica, nec erubescas loqui quod nosti defendere; quod deesse tibi scientiae sentis, quaere ab aliis,

collatione enim obiecta clarescunt, conferendo difficilia aperiuntur.

71. Nulla autem sit tibi curiositas sciendi latentia. Cave indagare quae sunt a sensibus humanis remota. Praetermitte, quasi secretum, quod Scripturae auctoritate non didicisti. Nihil ultra quam scriptum est quaeras, nihil amplius perquiras quam divinae litterae praedicant. Scire non cupias quod scire non licet: curiositas periculosa praesumptio est, curiositas damnosa peritia est; in haeresim provocat, in fabulas sacrilegas mentem praecipitat, in causis obscuris reddit audaces, in rebus ignaris facit praecipitem,

516 72. In dispositione autem tolle certamen, tolle pertinacem vincendi defensionem, cede cito veritati, non contradicas iustitiae, non contendas evacuare quod rectum est. Jure, non fraude, contende, non te peritiorem aliis iudices, nec te ad disputationes contrarias praepares, nec ut vincas contra veritatem coneris. In omni disputatione tene rationem, disputare stude, non superare; plus dilige audire quam dicere, plus auscultare quam loqui.

73. In principio audi, loquere novissimus; finis plus habet honoris; in omni re finis intenditur, extrema quaeruntur. Melior est finis quam principium, melior novissimus sermo quam primus: venerare omnes scientia meliores ac vita, venerare unumquemque pro suo merito sanctitatis. Potiori gradui competentem reverentiam tribue. Juxta dignitatem redde unicuique honorem.

74. Superiori aequalem te non exhibeas. Senioribus praesta obedientiam, famulare imperiis eorum, eorum auctoritati cede, obsequere voluntati. Defer obsequia justa maioribus, obedi cunctis in bonis praeceptis. Ita autem obtempera homini, ut voluntatem Dei non offendas.

75. Malum facere jussus, non acquiescas; malum facere jussus, non consentias. Noli in malum potestati cuidam consentire, etiam si poena compellat, si supplicia immineant, si tormenta occurrant; melius est mortem pati quam perniciosa jussa complere, melius est ab homine jugulari quam damnari aeterno judicio; non solum factores, sed etiam conscii peccati tenentur obnoxii, nec enim est immunis a scelere, qui ut fieret obedivit. Similis est qui obtemperat in malo ei qui agit malum, facientem et obsequentem par poena constringit.

76. A subditis venerari magis quam timeri stude, subjecti plus te revereantur quam metuant, plus tibi officio dilectionis quam conditionis necessitate adhaereant; talem te redde subditis, ut magis ameris quam timearis. Ex reverentia enim amor procedit, **517** odium timor affert; fidem metus tollit, affectus restituit; timor non servat diuturnam fidem. Ubi timor est, audacia sequitur; ubi metus est, desperatio occurrit.

77. Quapropter tempera dominii austeritatem, summa bonitate subditos rege, non sis terribilis in subjectis. Sic eis dominare, ut tibi delectentur servire; et in disciplina, et in modestia modum serva; nec nimium nec parum indulgeas, nec modicum nec satis ignoscas. Tene modum in omni opere, in omni re tene temperamentum, nihil intemperantius agas, nec minus nec nimium aliquid, nec ultra quam oportet, nec infra; etiam in bonis immoderatum esse non decet.

78. Omnia mediocria utilia, omnia in suo modo perfecta; quae cum temperantia fiunt, salubria sunt. Bona autem immoderato usu noxia efficiuntur. Nimietas enim omnis in vitio deputatur; omne autem quod cum moderatione fit salubriter fit, quae cum temperantia fiunt salubria sunt. Tempera cuncta prudenter, ne de bono fiat malum, perspice quoque quid cui aptum sit tempori, quid ubi, quando, qualiter, quandiu facere debeas.

79. Causas rerum et temporum regulas inspice, singulorum operum discretionem agnosce; diligenter distingue omnia quae agis; qualiter bonum incipias, qualiter peragas, scito. In omni actione tene discretionem, in nulla re indiscretus appareas. Servi unicuique virtuti congrue in tempore suo; cum bene distinxeris opus tuum, optime justus eris.

Quidquid boni cum discretione feceris, virtus est; quidquid sine discretione gesseris, vitium est.

80. Virtus enim indiscreta pro vitio deputatur, virtus sine discretione vitii obtinet locum; multa sunt consuetudine vitiata, multa pravo usu praesumpta, multa contra pudicos mores illicite usurpata; adime consuetudinem, serva legem; usus auctoritati cedat, pravum usum lex et ratio vincat.

518 81. Quod tibi fieri vis, fac alteri; quod vis ut faciat alius tibi, hoc et tu facito illi: talis esto aliis quales esse optas circa te alios. Testimonio tuo nulli noceas, ad nullius periculum vocem testificationis adhibeas. Sermo tuus nec animae cujusquam, nec rebus noceat. Quod non vis pati, non facias; quod non vis fieri tibi, alteri nunquam facias; non inferas alii mala, ne patiaris similia. In te serva modestiam, in aliis serva justitiam, tene juris aequitatem, sequere veritatem judiciorum.

82. Nullum contra veritatem defendas; dum judicas, nullius personae affectu deflectaris a vero. Pauper an dives sit, causam perspice, non personam. In omnibus veritatem custodi, nulla ambitione vel pretio movearis. Sperne etiam munus, ne per id justitia corrumpatur; munera semper veritatem praevaricant. Cito enim violatur auro justitia, cito

corrumpitur munere; de justo iudicio temporalia lucra non appetas, pro iustitia nullum saeculi praemium quaeras. Iustitiam pro sola aeterna remuneratione distribue.

83. Qui enim praesentia dona affectat, futuram gloriam non sperat; qui bona hic recipit, ulterius quod expectet praemium non habet. Dum enim iudicas, pro futura mercede iudica; ne quaeras rependi tibi quod tibi in futuro debetur. Excute manus tuas ab omni munere, si in excelsis vis habitare. In iudicio autem sine misericordia nunquam sed eas. Custodi discretionem iustitiae; noli esse iustus plusquam iustum est (**Eccle. VII, 17**). Omne enim quod nimium est, vitium est. Impia iustitia est humanae fragilitati non ignoscere. Non igitur ames damnare, sed emendare potius, et corrigere.

84. Tene ergo rigorem in discussione iustitiae, in definitione sententiae misericordiam; iudicii examen sequatur pietas, districtiois censuram temperet indulgentia. Ita clemens esto in alienis delictis, sicut in tuis, nec quemquam districtius quam te iudices; nec aliter te, aliter alios penses. Sic alios iudica, ut ipse iudicari cupis. Dum enim indulges alieno peccato, tibi misereris. Quo **519** iure in alium statueris, eo iure teneberis. Qua lege et poenae conditione quempiam iudicaveris, eadem et ipse iudicandus eris. Lex tua te constringit.

85. Iudicium quod aliis imponis, ipse portabis; in quo enim iudicas, ipse damnandus es, et qua mensura mensus fueris, remetietur tibi (**Matth. VII, 2**). Omnia autem primum inquire,

et cum iustitia definies. Nullum condempnes ante iudicium, nullum iudices suspicionis arbitrio, ante proba, et sic iudica; non enim qui accusatur, sed qui convincitur, reus est. Periculosum est de suspicionem quempiam iudicare.

86. In ambiguis Dei iudicio serva sententiam, quod nosti tuo, quod nescis divino committe iudicio; non potest condemnari humano examine quem Deus suo iudicio reservavit. Incerta non iudicemus, quousque veniat Dominus, qui latentia producit in lucem, qui illuminabit abscondita tenebrarum, qui manifestabit consilia cordium (**I Cor. IV, 2**): quamvis vera sint, credenda non sunt, nisi quae certis indiciis comprobantur, nisi quae manifesto examine convincuntur, nisi quae ordine iudiciario publicantur.

87. Homo, in summo honore summa sit tibi humilitas, quamvis sis in summo honore, humilitatem tene . Si humilitatem tenueris, habebis gloriam; quanto enim humilior fueris, tanto te sequetur altitudo gloriae. Quamvis sublimis potestatis in te celsitudo sit, humilitate eam reprime, non te extollat honor, preme humilitate culmen sublimitatis; tanto sis majori humilitate conspicuus, quanto magna es dignitate praelatus.

88. Impositas tibi quoque curas humiliter suscipe. Traditum ministerium mente subdita exple, esto obediens divinae dispensationi, voluntati ejus contraire non audeas. Jura potestatis adeptae moderanter exerce. Potestatis jura accepta ordinato animo administra. Omnia non turbulento, sed tranquillo corde dispone. Cave honores quos tenere sine culpa non potes. Sublimitas honorum magnitudo scelerum est, in majori gradu major sine dubio est poena.

89. Qui minor est, veniae proximus est. *Potentes autem potenter 520 tormenta patientur (Sap. VI, 7). Judicium enim durissimum in iis qui praesunt fiet (Luc. XII, 48).* Cui multum datur, multum ab eo quaeritur; cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Honores secum pericula gerunt, cito periclitatur potestas, cito ruinam patitur. Quanto major honor, tanto majora pericula. Alta arbor a ventis fortius agitur, et rami ejus citius in ruina confringuntur; excelsae turres graviori casu procumbunt. Altissimi montes crebris fulminibus feriuntur.

90. In potentem cito cadit invidia, cito patet insidiis gloriosus. Gloria enim invidiam parit, invidia vero pericula. Quamvis quis in saeculi gloria fulgeat, quamvis purpura auroque resplendeat, quamvis cultu pretioso redimitus emineat, quamvis sit multitudine praemunitus, quamvis

excubantium armis protectus, quamvis innumeris obsequentium cuneis constipatus, quamvis agminibus tutus, semper tamen in poena est, semper in angustia, semper in moerore, semper in discrimine; in sericis stratis cubat, sed turbidus; in pluma jacet, sed pallidus; in lectis aureis, sed turbatus.

91. Brevis est hujus mundi felicitas, modica est hujus saeculi gloria, caduca est et fragilis temporalis potentia. Dic ubi sunt reges? ubi principes? ubi imperatores? ubi locupletes rerum? ubi potentes saeculi? ubi divites mundi? quasi umbra transierunt, velut somnium evanuerunt. Quaeruntur, et non sunt; divitiae usque ad periculum ducunt, divitiae usque ad exitium pertrahunt, multi propter opes periclitaverunt. Multi propter divitias in discrimen venerunt; multis exitiabiles fuerunt divitiae, multis mortem generaverunt opes.

92. Nunquam mentis requiem habet, qui curis terrenis se subdit; sollicitudines enim rerum mentem conturbant, curae rerum mentem exagitant. Potentia enim sollicitudinis nunquam caret angustiis. Si ergo vis esse quietus, nihil saeculi appetas; semper mentis requiem habebis, si a te mundi curas abjeceris; semper interna quiete frueris, si te a strepitu terrenarum actionum subtraxeris.

93. Si praesentia despexeris, sine dubio aeterna invenies; si saeculares res et humanas calcaveris, facile et leviter coelestem gratiam accipies, et cum eo regnabis qui vivis et mortuis dominatur. Divitiae nunquam sine peccato acquiruntur, divitiae nunquam sine peccato administrantur. Nullus res terrenas sine peccato administrat. Valde rarum est ut qui divitias possident ad requiem tendant; qui curis terrenis se implicant, a Dei timore se separant. Qui in rerum amore defigitur, in Deo nullatenus delectatur.

94. Curae enim rerum ab intentione Dei avertunt. Nemo potest amplecti Dei gloriam simul, et saeculi; nemo potest amplecti Christum simul, et saeculum. Difficile est coelestibus et terrenis curis pariter inservire, difficile est Deum simul et mundum diligere. Utraque simul aequaliter amari non possunt. Difficile, imo impossibile est, ut praesentibus et futuris quis fruatur bonis, ut et hic ventrem, et illic mentem impleat, ut de deliciis ad delicias transeat, ut in utroque saeculo sit primus, ut in terra, et in coelo appareat gloriosus. Propter Deum ergo renuntia omnibus, a saeculi curis te propter Deum suspende, sine impedimento saeculi Deo servire stude.

95. Nullus te amor mundi a Dei amore separet, nulla cura a Dei amore te subtrahat, nulla te sollicitudo rerum ab intentione Dei suspendat. Abjice a te quidquid impedire bonum propositum potest. Toto animo et odi, et damna, quod diligit mundus; esto mortuus mundo, et mundus tibi; mundi gloriam tanquam mortuus non aspicias, tanquam mortuus ab affectu vitae istius te separa. Sicut sepultus, non habeas curam de saeculo. Tanquam defunctus, ab omni terreno te priva negotio. Contemne vivens quae post mortem habere non potes.

96. Quod habes, habeto ad misericordiam; suffragetur virtus tua egeni inopiae. Si quem positum in necessitate cognoveris, si quem ad inopiam redactum, si quem direptione alicujus exinanitum, si quem oppressum, si quem humiliatum, nullum contemnas, nullum spernas, **522** nullum despicias, vacuum nullum dimittas, nullus a te tristis abscedat, nemo a te confusus abeat. Omnibus communica, omnibus tribue, omnibus praebe; non eligas cui miserearis, ne forte praetereas eum qui meretur accipere. Incertus es pro quo magis placeas Deo, nescis pro quo tibi major fructus justitiae praeparetur.

97. Quidquid tribuis, cum affectu distribue; quidquid largiris, cum hilaritate largire. Praebe misericordiam sine murmuratione; praebe eleemosynam sine taedio. Major sit benevolentia quam quod datur, major gratia quam quod impenditur. Tale erit opus tuum qualis fuerit intentio tua; quod enim affectu bono dispensatur, hoc accipit Deus; qui autem cum taedio dat, mercedem perdit; qui cum tristitia manum porrigit, fructum remunerationis amittit; qui cum tristitia largitur, retributionis non percipit fructum. Non est enim misericordia, ubi non est benevolentia.

98. De tuis justis laboribus ministra pauperibus; non auferas alteri unde alteri tribuas, nec te misericordem ostendas de alieno spolio. Nihil prodest, si alterum inde reficis unde alium inanem facis. Condemnat miseratio ista, non propitiat. Talis misericordia peccata non purgat, sed amplificat. Bonum quod facis misericordiae causa, non jactantiae, facito; nihil studeas propter laudem, nihil propter temporalem opinionem, nihil propter famam, sed propter vitam aeternam; quidquid agis, pro futura age mercede; aeternae remunerationis expectatio te teneat amplius. Nec quod ad hujus, sed quod ad vitae aeternae gloriam prosit quaeras .

99. Si enim hic laus quaeritur, illic remuneratio amittitur. Justi enim mercedem, non hic, sed in futuro recipiunt. Futura merces, non praesens promittitur justis. In coelo, non in terra, merces promittitur sanctis; non est hic expectandum quod alibi debetur.

100. Ecce accepisti monita, data est tibi vivendi norma, nulla te jam ignorantia a peccato excusat, non es jam vitae nescius, non es imprudens, aut ignarus; legem quam debeas sequi exposui, qualis debeas esse descripsi, cognitionem mandatorum habes. **523** Jam scis quid sit recte vivere; vide ne ultra offendas, vide ne deinceps bonum quod nosti despicias, vide ne quod legendo respicis vivendo contemnas.

Donum scientiae acceptum retine, imple opere quod didicisti praedicatione.

101. Gratias ago, gratias refero, gratiarum actiones rependo, actiones gratiarum persolvo. Ago atque habeo uberem tibi gratiam; quantas valeo, gratias celebros, quantas pro viribus possum gratias ago. Multa sunt a te mihi concessa, multa collata, multa speciali miseratione largita. Omnia mihi placent, omnia grata sunt, omnia insederunt animo, omnia blandiuntur mihi, omnia me oblectant. Quam igitur satisfactionem persolvam? quam remunerationem rependam? quid compensare possum donis tuis, nisi ut tuis praeceptis utar, tibi semper obtemperem, tibi paream, tibi jubenti obediam?

102. Tu enim es dux vitae, tu magistra virtutis. Tu me, tanquam regula, in directum ducis. Tu es quae a recto nunquam discedis. Tu es quae a veritate nunquam averteris. Tu inventrix bonorum, tu magistra morum, indagatrix virtutum, sine qua nihil vita hominis esse potest. Per te cunctis vivendi regula datur. Per te de vitae pravitate ad meliorem vitam homines adducuntur.

103. Praeceptis tuis formantur animi. Si quid distortum est, tu corrigis; si quid corrigendum est, tu emendas. Nihil mihi

te charius, nihil mihi te dulcius. Nihil mihi te suavius, nihil
mihi te jucundius, nihil mihi te blandius, nihil mihi te levius,
nihil mihi te sanctius, tu mihi supra vitam meam places.